

Åke Edwardson

Een zeil van steen

A.W. Bruna Uitgevers

1

De eb had de boten in de haven doen droogvallen. Ze lagen half op hun zij met hun boeg naar de traptreden in de kademuur wijzend.

Naar hem wijzend.

Hij zag de rompen glanzen in het schemerlicht. De zon piepte nog net om de landtong in het westen heen. De stormmeeuwen krijsten onder een lage lucht, het licht verdichtte zich tot duisternis. De vogels werden naar het wateroppervlak geduwd door een lucht die als een gespannen zeil boven de horizon stond.

Alles werd naar de zee geduwd. Naar de zee, onder het oppervlak, naar ...

Jezus, dacht hij. *Jesus save my soul! Jesus save mý sóúl. So foul and fair a day I have not seen.*

Hij hoorde een geluid achter zich, voetstappen op steen, op weg naar de kerk die ook uit de berg leek te zijn gehouwen, uit steen leek te zijn geslagen met een voorhamer, zoals al het andere onder het zeil van de hemel. Hij keek weer omhoog. De lucht had dezelfde steenkleur gekregen als al het andere om hem heen. Een zeil van steen. Alles was van steen. De zee was van steen.

*Here I have a pilot's thumb,
Wreck'd, as homeward he did come.*

Achter hem bewogen de zielen, onderweg naar een moment van vrede in de methodistenkerk. Hij draaide zich niet om. Hij wist dat ze naar hem keken, hij voelde hun ogen in zijn rug. Dat deed geen pijn, zulke blikken waren het niet. Hij wist dat hij de mensen hier kon vertrouwen. Het waren geen vrienden, maar ook geen vijanden. Hij mocht hun wereld betreden, en dat deed hij al lang, in feite

al zo lang dat hij nog iets méér was geworden dan zij ... hij maakte als het ware deel uit van de stenen, de klippen, de muren, de trap-treden, de huizen, de golfbrekers, de hemel, de zee, de wegen. De schepen. De trawlers.

Zij die hier lagen.

Zij die hier begraven lagen onder de golven die zich door alle rol-lende steengroeven tussen de continenten bewogen.

Jezus! Jezus!

Nu draaide hij zich om. De voetstappen waren verstomd en ver-dwenen in een kerk die dicht was, gesloten. De weinige straatlan-taarns hierbeneden gingen aan en het enige effect was dat de duisternis vroegtijdig werd versterkt. Licht verdicht metertijd tot duisternis. Dat dacht hij terwijl hij begon te lopen. Een duisternis die voortijdig viel. Elke late namiddag. Voortijdig ... voortijd ... en natijd. Dit leven leid ik in een natijd. Een natijd die lang duurt. Ik leef. Ik ben iemand anders, een nieuw mens. Dat andere was een lening, een rol, een masker zoals dit. Je passeert een grens, wordt iemand anders en laat je oude ik achter.

Op een binnenplaats bij de trappen naar de weg hingen kinder-kleren te drogen. De kleine mouwen wuifden naar hem.

Hij stond op de straat. Boven zijn hoofd verhieven de viaducten zich als spoorlijnen die naar de hemel voerden. Hier is de tram die naar de hemel leidt, Jezus rijdt en God is conducteur. Maar hier hadden nooit trams gereden. Hij had wel eens in een tram gezeten, maar niet hier. Dat was in een ander leven, een leven hier ver van-daan. Ver, heel ver. Voor de voortijd, voordat hij de grens passeerde.

In dit deel van de stad doorkliefden de viaducten overal de lucht. Treinen waren hier bulderend omhoog gegaan, maar dat was lang geleden. In 1969 had de laatste trein gereden. Misschien had hij die gezien.

In 1888 werd de stenen hemelsweg gebouwd. Had hij die ook gezien? Misschien wel. Misschien maakte hij deel uit van het steen van het viaduct.

And nothing is, but what is not.

Ze hadden hem hierheen laten komen en hier was hij gebleven.

Nee.

Hij was wel gebleven, maar niet om die reden.

Hij stak de weg over, ging naar North Castle Street en liep de pub

op de kruising binnen. Er was niemand. Hij bleef wachten en vanuit de achterkamer kwam een vrouw, die hij maar een paar keer eerder had gezien, de bar in. Hij knikte naar de kranen op de tapkast voor haar.

“Fuller’s was het, hè?” zei ze en ze pakte een pintglas van de afgewassen stapel naast de kassa. Ze had nog geen tijd gehad de glazen op de planken te zetten.

Hij knikte weer. Ze vulde het glas en zette het voor hem neer. Hij zag het troebele bier langzaam helder worden, als een lucht na noodweer, of een zeebodem na een storm.

Hij bestelde een whisky. Hij wees op een van de goedkopere merken achter haar. Ze zette het whiskyglas voor hem neer. Hij nam een slok en huiverde.

“Het wordt koud vanavond”, zei ze.

“Hm.”

“Dan kun je wel iets gebruiken waar je warm van wordt.”

“Hm.”

Hij nam een slok bier. Hij nam weer een slok whisky. Hij voelde de koude warmte in zijn maag. De vrouw knikte naar hem alsof ze hem groette en verdween weer in de achterkamer.

Hij vroeg zich af of zij vanmiddag zou komen.

Door de muur hoorde hij het geluid van een tv. Hij keek rond. Hij was nog altijd alleen. Hij nam weer een slok. Hij keek nog een keer rond, alsof hij gestalten zocht die hij niet kon zien. Hij was wie hij altijd was geweest, eenzaam. Een eenzame bezoeker. Hij was de bezoeker, altijd een bezoeker.

Hij was niet bang voor wat er komen zou.

Present fears

Are less than horrible imaginings.

De whisky was op en hij dronk zijn bierglas leeg. Toen stond hij op en vertrok.

De lucht was nu zwart. De silhouetten van de viaducten waren als dieren uit een prehistorische tijd. Een voortijd. Een noordenwind blies in zijn gezicht.

Hij liep weer op de weg. Er waren geen auto’s. De stad onder hem schitterde. Op zee waren geen lichten. Hij bleef staan, maar hij zag geen lichten in de verte. Hij wachtte, maar er was niets dan duister-

nis. Nu reed er een auto achter hem langs. Hij draaide zich niet om. Hij rook de geur van de zee. De snijdende wind stak als naalden in zijn gezicht. Hij voelde het wapen in zijn zak. In zijn hoofd hoorde hij geschreeuw van de zee, ander geschreeuw.

Jezus!

Hij wist dat er nu een eind aan zou komen.

2

Het was tweehonderd meter tot de zee, tweehonderdvijftig meter. Ze liepen over een veld waar nog geen paden waren platgetreden. Dat kunnen wij doen, dacht hij, hier paden maken.

De lucht was hoog, een ruimte zonder einde. De zon was fel, ondanks zijn zonnebril. De zee bewoog, maar niet noemenswaardig. Het oppervlak glinsterde als zilver en goud.

Elsa riep naar het water en begon langs de oever over de steentjes te hollen. Er lagen er honderdduizenden, vermengd met honderdduizend miljoenen zandkorrels.

Erik Winter draaide zich om naar Angela, die op haar hurken zat en het zand tussen haar vingers door liet stromen.

“Als je het aantal zandkorrels dat je nu in je hand houdt raadt, win je een mooie prijs”, zei hij.

Ze keek op en hield haar andere hand boven haar ogen tegen de zon.

“Wat voor prijs?” vroeg ze.

“Zeg nou maar hoeveel korrels er in je hand liggen”, zei hij.

“En hoe bepaal jij hoeveel het er zijn?”

“Ik weet het”, antwoordde hij.

“Wat voor prijs?” herhaalde ze.

“Het aantal!”

“Veertigduizend”, antwoordde ze.

“Fout.”

“Fout?”

“Fout.”

“Hoe kun je dat verdorie nou weten?” Ze stond op en keek naar Elsa, die vijftien meter verderop stenen aan het verzamelen was. Angela kon niet zien hoeveel het er waren. Ze liep naar de man in haar leven toe voordat hij “Intuïtie” had kunnen antwoorden.

“Ik wil mijn prijs hebben. Ik wil mijn prijs hebben!” zei ze.

“Je hebt niet het goede antwoord gegeven.”

“Prijs, prijs”, riep ze en ze begon met Winter te vechten en probeerde hem in een omgekeerde houdgreep te nemen. Elsa keek op en liet een paar stenen vallen. Erik zag haar en lachte naar zijn vier jaar oude dochter en vervolgens naar de andere vrouw in zijn leven, die nu een halve nelson probeerde, lang niet gek. Hij voelde dat zijn voeten in zijn sandalen begonnen te glijden, dat de sandalen vervolgens in het zand begonnen te glijden en dat hij zijn evenwicht dreigde te verliezen. Toen viel hij langzaam om alsof een magneet hem naar beneden trok. Angela viel boven op hem. Hij bleef lachen.

“Prijs!” riep Angela nog een keer.

“Prijs!” riep Elsa, die naar de worstelaars toe was gehold.

“Oké, oké”, zei Winter.

“Geef toe dat ik het goed had geraden”, zei Angela en ze vergrendelde zijn armen. “Geef toe!”

“Je zat er heel dicht bij”, antwoordde hij, “ik geef het toe.”

“Kom op met die prijs!”

Ze zat nu schrijlings op zijn buik. Elsa zat op zijn borstkas. Het was niet moeilijk om te ademen. Hij hief zijn rechterarm op en wees landinwaarts.

“Hè?” zei ze. “Wat bedoel je?”

Hij wees, gebaarde met zijn hand.

“De prijs”, zei hij. Hij voelde de zon in zijn ogen. De zwarte zonnebril was op de grond gevallen. Hij rook de geur van zout, zand en zee. Hij kon zich goed voorstellen hier te liggen, lang. En vaak. Hier te lopen. Die paadjes in het veld te maken.

Vanaf het huis.

Vanaf het huis dat in het dennenbos zou staan.

Ze keek over het veld. Ze keek naar hem. Naar de zee. Weer over het veld. Naar hem.

“Meen je dat?” vroeg ze. “Vind je dat echt?”

“Ja”, antwoordde hij. “Je hebt gelijk. We kopen dit stuk grond.”

★

Aneta Djanali was nog steeds met haar politielegitimatie in de weer toen de vrouw de deur sloot die ze net had geopend. Aneta Djanali had haar gezicht niet kunnen zien, alleen een schaduw en een paar

ogen die glommen in het afnemende daglicht, dat het enige licht hierbinnen leek te zijn.

Ze belde nog een keer aan. Naast haar stond een agente van de plaatselijke ordepolitie. Ze zat waarschijnlijk nog niet zo lang in het vak. Een *rookie*. Het lijkt of ze zó van de middelbare school komt. Ze ziet er niet bang uit, maar ze vindt dit niet leuk.

Ze vindt het niet spannend. Dat is goed.

“Ga weg”, hoorde ze door de deur heen. De stem was al gedempt voordat die door het dubbele fineer, of wat er ook maar tussen de vrouw en de sterke arm van de wet zat, heen moest dringen.

“We moeten even praten”, zei Aneta Djanali tegen de deur. “Over ... wat er is gebeurd.”

Ze hoorde gemompel.

“Sorry, dat kon ik niet verstaan”, zei Aneta Djanali.

“Er is niets gebeurd”, hoorde ze toen.

“Iemand heeft aangifte gedaan”, zei Aneta Djanali.

Gemompel.

“Sorry?” zei Aneta Djanali.

“Ik niet.”

Aneta Djanali hoorde dat er achter haar een deur openging, die meteen weer werd dichtgedaan.

“Het is niet voor het eerst”, zei ze. “Dit was niet de eerste keer.”

De agente naast haar knikte.

“Mevrouw Lindsten ...” zei Aneta Djanali.

“Ga weg.”

Ze moest een besluit nemen. Ze kon hier blijven staan, maar dat zou de situatie alleen maar ingewikkelder maken, voor iedereen.

Ze probeerde zich het gezicht van Anette Lindsten voor te stellen. Ze kon gewond zijn. Misschien was het daarom.

Het kon min of meer onherstelbaar zijn als ze nu aanhield, zich toegang verschafte.

Maar misschien was dat ook wel het enige juiste. De zaak kon hier en nu beslist worden. De toekomst kon hier en nu beslist worden.

Aneta Djanali nam een besluit, stopte de legitimatie die ze nog altijd in haar hand hield weg, gebaarde naar het meisje in uniform en draaide zich om en liep weg.

Geen van beide agentes zei iets toen ze met de lift naar beneden gingen. Als ze wilden konden ze de muren lezen, duizend mededelingen in zwart en rood.

Buiten was de wind weer opgestoken. Ze kon de trams bij het Cityplein horen. De massieve flatgebouwen marcheerden op hun eigen manier. Ze bedekten de hele oppervlakte, soms bedekten ze ook de hele lucht. Het flatgebouw aan de Fastlagsgatan leek zich van de ene horizon tot aan de andere uit te strekken.

Er werd tegenwoordig het een en ander gesloopt; dwars over de heuvel liep een krater. Flatgebouwen die veertig jaar geleden waren gebouwd, werden afgebroken en de lucht werd weer zichtbaar, in elk geval tijdelijk. Vandaag was die blauw, ontzettend blauw. Een septemberhemel die de hele zomer kleur leek te hebben verzameld en nu klaar was. Hier ben ik dan eindelijk. Ik ben de Scandinavische hemel.

Het was warm, een rijpere warmte, alsof die opeengehoopt was.

Een oudewijvenzomer, dacht ze. Het heet oudewijvenzomer, maar ik weet nog altijd niet waarom. Hoe vaak heb ik niet gedacht dat ik dat eens moet opzoeken. Deze keer zal ik dat doen, zodra ik thuis ben, zoek ik het op. Het is vast iets mythologisch.

Toevallig zag ze toen het bordje met de naam van de straat waar ze eerder doorheen waren gereden. De straat was genoemd naar de oudewijvenzomer. Hemeltje. Ze hadden in een straat geparkeerd die naar Allerheiligen was genoemd. Hier liep je zo van het ene jaargetijde naar het andere. De straat die naar de jaargetijden verwees, liep in zuidelijke richting. Hier was alle tijd verzameld in een cirkel van straten ten noorden van het Kortedalaplein: advent, tweede kerstdag, kerstavond, april, juni.

Ze zag geen straat die naar september was genoemd. Wel een die naar de schemering verwees, naar de dageraad, naar de ochtend.

Hier kun je op alle uren van de dag en in alle tijden van het jaar in elkaar worden geslagen, dacht ze terwijl ze naar een andere beschaving in het zuiden reed. Het was alsof ze een grens passeerde.

Op het Cityplein speelden kinderen die Arabisch spraken. Vrouwen met hoofddoeken kwamen uit Ovrells buurtsuper. Op de hoek lag een winkel waar je zowel kon gokken als groenten kon kopen. Aan de overkant lag een bloemenwinkel. De zon wierp schaduwen die het plein in een zwart en een wit deel verdeelden.

“Heb jij Anette Lindsten wel eens ontmoet?” vroeg ze aan de agente, die naast haar zat.

Het meisje schudde haar hoofd.

“Wie heeft haar gezien?”

“Je bedoelt welke collega?” vroeg de agente.

Aneta Djanali knikte.

“Welke collega haar heeft ontmoet?”

Aneta Djanali knikte weer.

“Niemand, voorzover ik weet.”

“Niemand?”

“Ze heeft niemand binnengelaten.”

“Maar er heeft vijf keer iemand gebeld en aangifte gedaan van mishandeling?”

“Ja.”

“Iemand die zich bekend heeft gemaakt?”

“Eh ... een paar keer. Een buurvrouw.” Het meisje draaide zich naar haar toe. “De vrouw met wie we hebben gesproken.”

“Ik weet wie je bedoelt.”

Aneta Djanali reed langs de fabrieken in Gamlestaden. Het centrum van Göteborg kwam dichterbij. De eerste huizen van Bagaregårderna werden zichtbaar. Die waren voor een andere beschaving gebouwd. Mooie huizen, eengezinswoningen of twee-onder-een-kap. Je kon om het huis heen lopen en ervan genieten dat je daar woonde en zoveel geld had dat het de hele week zaterdag kon zijn. Ze vroeg zich opeens af of er in het gebied dat ze zojuist achter zich hadden gelaten ook een straat naar de zaterdag was genoemd. Misschien niet, misschien stopten de stadsplanners bij dinsdag of maandag. De Maandagstraat. Daar liep de grens. De hele week maandag.

“Dat kan zo niet langer doorgaan”, zei Aneta Djanali.

“Waar denk je aan?”

“Waar ik aan denk? Ik denk dat het tijd is om een onderzoek te doen op de plaats delict.”

“Mag dat?”

“Ken je de politiewet niet?” vroeg Aneta Djanali en ze keek snel naar haar jonge collega, die er betrappt uitzag, alsof ze gezakt was voor een test.

“Het valt onder publiekrechtelijke vervolging”, zei Aneta Djanali op mildere toon. “Als ik het vermoeden heb dat er iemand wordt mishandeld, dan kan ik naar binnen gaan om te onderzoeken wat er aan de hand is.”

“Ga je dat ook doen?”

“Bij mevrouw Lindsten naar binnen gaan? Misschien is het de hoogste tijd.”

“Ze zegt dat ze nu alleen woont.”

“Maar haar man komt op bezoek?”

De agente haalde haar schouders op.

“Ze heeft er zelf niets over gezegd”, zei ze.

“Maar de burens wel?”

“Een van hen zegt dat ze hem heeft gezien.”

“Er zijn geen kinderen?” vroeg Aneta Djanali. “Ze hebben geen kinderen?”

“Nee.”

“We moeten hem maar eens natrekken.”

De klootzak, dacht ze. Dat was wat ze dacht.

“De klootzak ...” mompelde ze.

“Wat zei je?”

“Die man”, zei Aneta Djanali en ze merkte dat ze glimlachte toen ze zich weer tot de agente wendde.

Het was avond toen Aneta Djanali de portiekdeur van het appartementengebouw opende en de bekende geur in het trappenhuis rook. Haar huis, of om precies te zijn, het gebouw waarin ze een appartement huurde. Maar het voelde als haar eigen huis. Ze had het naar haar zin in de oude patriciërswoning aan de Sveagatan. Het was midden in de stad. Ze kon bijna alles lopend doen. Ze kon ook besluiten niet te gaan lopen. En weer van gedachten veranderen.

De lift hees zich omhoog. Dat vond ze ook prettig. Ze vond het fijn om de deur van haar appartement open te doen en de post van de houten vloer te pakken. Ze vond het fijn om haar jas meteen van zich af te laten glijden, haar schoenen uit te schoppen, naar de grote, oude schelp die in al haar huizen op een ladekast had gestaan en het Afrikaanse masker dat erboven hing te kijken, op sokken naar de keuken te lopen, de waterkoker te vullen, thee te zetten of soms een biertje te pakken, soms een glas wijn. Dat vond ze fijn.

Ze hield van het alleen zijn.

Soms was ze bang omdat ze dat zo ervoer.

Een mens moet niet alleen zijn. Dat vonden anderen. Er is iets mis als je alleen bent. Alleen zijn is geen keuze. Het is een straf. Een vonnis.

Nee, zij diende geen straf uit. Ze hield ervan hier te zitten en zelf uit te maken wat ze ging doen.

Nu zat ze op een keukenstoel, dat was haar eigen vrije wil, de

waterkoker werkte zich naar een climax toe. Ze zou net thee gaan zetten toen de telefoon ging.

“Hallo?”

“Wat ben je aan het doen?”

De vraag werd gesteld door Fredrik Halders, een collega, een drastische collega. Niet zo erg meer, maar nog steeds erg drastisch vergeleken met vrijwel alle anderen.

Twee jaar geleden had hij zijn ex-vrouw verloren nadat ze was aangereken door iemand die onder invloed achter het stuur zat.

Ze is zelfs als ex uit mijn leven verdwenen, had Halders een tijd later gezegd, als iemand die half bewusteloos was.

Ze werkten samen toen het gebeurde, zij en Fredrik, en begonnen elkaar steeds vaker buiten het werk zien. Ze leerde zijn kinderen kennen. Hannes en Magda. Die hadden haar aanwezigheid in het huis geaccepteerd, echt geaccepteerd.

Ze mocht Fredrik graag, als mens. Hun inleidende jargon had zich tot iets anders ontwikkeld.

Voor dat alles was ze ook bang. Waartoe leidde het? Wilde ze dat weten? Kon ze het nalaten om dat te onderzoeken?

Ze hoorde de stem van Fredrik in de hoorn: “Wat ben je aan het doen?”

“Niets. Ik kom net binnen.”

“Heb je vanavond zin in een bioscoopje?” Voordat ze kon antwoorden, ging hij verder: “De dochter van Larrinder wil bijverdienen als oppas. Ze belde zelf. Hij had het mij vandaag gevraagd en ik zei dat ze zelf maar moest bellen.” Bo Larrinder was een relatief nieuwe collega op de afdeling Onderzoek. “En ze belde meteen!”

“Er gaat een nieuwe wereld voor je open, Fredrik.”

“Ja, toch? En die gaat richting Svea.”

De bioscoop Svea. Honderd meter verderop. Ze keek naar haar voeten. Die zagen eruit alsof ze onder een strijkijzer waren geplet. Ze keek naar het theekopje dat op het aanrecht stond te wachten. In gedachten zag ze haar bed en een boek. Ze zag zichzelf in slaap vallen, waarschijnlijk over niet al te lange tijd.

“Fredrik. Ik heb vanavond geen puf. Ik ben kapot.”

“Het is je laatste kans”, zei hij.

“Vanavond? Is vanavond de laatste voorstelling?”

“Ja.”

“Je liegt.”

“Ja.”

“Morgenavond. *Bien*. Ik ga me er nu al mentaal op voorbereiden, dan is het morgen geen enkel probleem.”

“Oké.”

“Het is toch oké, hè?”

“Natuurlijk is het oké. Wat dacht jij, ver...? Wat heb je vanmiddag trouwens gedaan?”

“Een man in Kortedala die zijn vrouw mogelijk mishandelt.”

“Dat zijn de ergsten. Heb je hem opgepakt?”

“Nee.”

“Geen aangifte?”

“Niet van zijn vrouw. Ook niet van de buurvrouw, zo bleek later. Maar het is de vijfde keer.”

“Hoe zag ze eruit?” vroeg Halders. “Was het erg?”

“Je bedoelt haar verwondingen? Ik heb haar niet ontmoet. Niet dat ik dat niet heb geprobeerd.”

“Je moet maar naar binnen gaan.”

“Daar heb ik over nagedacht toen ik wegreed. Aan één stuk door.”

“Wil je dat ik meega?”

“Ja.”

“Morgen?” vroeg Halders.

“Morgen heb ik geen tijd. Ik heb die diefstallen in die cafés in Högsbo.”

“Zeg maar wanneer ik moet komen.”

“Dank je, Fredrik.”

“Rust nu maar lekker uit en bereid je mentaal voor op de dag van morgen, meisie.”

“*Bon soir*, Fredrik.”

Ze hing met een glimlach op. Ze zette een kopje thee. Toen liep ze naar de woonkamer en zette een cd op. Ze ging op de bank zitten en voelde hoe haar voeten hun oude vorm herkregen. Ze luisterde naar de kapotgewaaide woestijnblues van Ali Farka Touré en dacht aan een land ten zuiden van de Mali-woestijnen van Touré.

Ze stond op om een andere cd op te zetten, *Kontomé* uit 1998 van Gabin Dabiré, een van de grote musici van Burkina Faso. Haar muziek. Haar land. Niet het land waar ze was geboren en getogen. Maar wel haar land.

Kontomé was de god die in elk Burkinees huis vertegenwoordigd was. Zijn beeld hing in de hal, boven de ladekast. De icoon stond voor de geesten van de voorouders die het leidende licht voor het gezin en de samenleving waren.

Het licht, dacht ze. Kontomé verlicht het pad. We danken Kontomé voor wie we zijn en wat we hebben, nu en in de toekomst. En Kontomé helpt ons terwijl ons lot zich langs dat pad ontvouwt.

Ja. Daar geloofde ze in. Dat zat in haar bloed. Het was zoals het moest zijn.

Gabin Dabiré zong zijn *Sizà*, zijn waarheid:

De waarheid, vertel mij de waarheid
Omdat onze kinderen, onze ouderen, onze wijzen en
de natuur zelf
het kwaad niet kennen
Waarheid, bevrijdt de argeloosheid.

Aneta Djanali was in het Östra-ziekenhuis in Göteborg geboren uit ouders uit Boven-Volta. Sinds 1984 heette het land Burkina Faso, maar het was nog steeds hetzelfde armoedige land, gevuld met wind, net als de muziek waarnaar ze luisterde, steppen die woestijnen werden, water dat er niet was. De drie grote rivieren die door het land naar het zuiden stroomden, heetten Mouhoun, Nazinon en Nakambe en werden vroeger de Zwarte, Rode en Witte Volta genoemd, maar toen was er niet meer water geweest dan nu. Tijdens de droogte had de hete noordenwind, de harmattan, de gras-savannen in woestijnen veranderd en de rivieren doen droogvallen. Zij hadden het land zijn vroegere naam gegeven. Lang geleden had ze gedacht dat ze de stofzuiger ook zijn naam hadden gegeven. Ze had het ongetwijfeld aan haar vader gevraagd.

Het was een gekweld land.

Droog Volta. Straatarm Volta. Ziek Volta. Gewelddadig Volta. Gevaarlijk Volta.

Haar ouders waren in de jaren zestig naar Zweden gekomen, een paar jaar nadat het land onafhankelijk was geworden, op de vlucht voor vervolgingen.

Haar vader had een tijdje gevangengezeten.

Hij had voor hetzelfde geld terechtgesteld kunnen worden. Voor hetzelfde geld. Soms was het gewoon een kwestie van geluk. Ze behoorden tot de grootste bevolkingsgroep, de Mossi, maar dat had voor hen niets uitgemaakt. De eerste president van het land, Maurice Yaméogo, leider van de Union Démocratique Voltaïque, was steeds meer een alleenheerser en steeds minder *démocratique* geworden en had de oppositiepartijen verboden. In 1966 was hij tij-

dens een militaire coupe afgezet.

Enzovoort, enzovoort in een duistere spiraal. Verwoestende droogte, verwoestende politiek. Massale hongersdood, massale veesterfte. Demonstraties, stakingen. Militaire coupes. Executies, steeds meer executies.

De voormalige Franse kolonie erfde terreur en moordenaars van de Fransen, die er sinds het einde van de negentiende eeuw hadden gemoord. De Fransen waren nu weg, maar hun taal niet. De bevolking was Afrikaans, maar uit de monden kwamen Franse woorden, de officiële taal.

Zij had als kind Frans geleerd, in Göteborg. Ze was enig kind. Toen ze niet langer klein was, toen ze al jaren bij de politie zat, kozen haar ouders ervoor terug te keren naar hun eigen stad, Ouagadougou.

Voor Aneta Djanali was het vanzelfsprekend om in het land te blijven waar ze was geboren, maar ze begreep ook waarom haar vader en moeder terug wilden naar het land waar zij waren geboren, voordat het te laat was.

Het was bijna te laat geweest. Haar moeder was met een marge van twee maanden teruggekeerd. Ze was in de harde, verbrande aarde aan de noordkant van de stad begraven. Tijdens de begrafenis had Aneta Djanali de woestijn gezien die van alle kanten oprukte, miljoenen vierkante kilometers groot. Ze had zich gerealiseerd dat er twaalf miljoen mensen in dat verlaten land woonden en dat dat er niet veel meer waren dan in het verlaten Zweden. Ze waren zwart, ongelofelijk zwart. Hun kleren waren wit, ongelofelijk wit.

Haar vader piekerde er lang over of hun terugkeer haar dood had veroorzaakt, in elk geval indirect.

Zij hield hem zolang als hij wilde gezelschap in de hoofdstad. Ze liep met grote ogen door de straten waar ze haar hele leven had kunnen wonen in plaats van terug te keren als een vreemdeling. Ouagadougou had ongeveer net zoveel inwoners als Göteborg.

Hier zag ze er net zo uit als alle anderen. Ze was ongelofelijk zwart en ze droeg de ongelofelijk witte kleren. Ze kon in het Frans met de mensen communiceren – in elk geval met degenen die op school hadden gezeten – en een beetje in het Moré met de rest, en dat deed ze soms.

Ze kon daar blijven lopen, zonder aandacht te trekken, helemaal tot aan de rand van de stad en de woestijn die met haar wind, de harmattan, een aanval op de stad deed. Ze kon de wind voelen als

ze in haar vaders huis zat. Het huis, dat als een ronde hut was gebouwd, was wit in de zon, ongelofelijk wit. De zon was wit, de lucht was wit.

Ze hoorde de wind, de Zweedse. Die klonk ronder en zachter. En kouder. Maar het was buiten niet koud. Het was een oudewijvenzomer.

O ja. Ze stond op en liep naar de boekenplanken aan de achterste muur en pakte het woordenboek. Ze zocht het woord op.

Periode van mooi en warm weer in de herfst. Het begrip komt uit de Noordse of Germaanse mythologie, waarin noodlotsgodinnen wevend of spinnend werden afgebeeld.

Ze wist niet zoveel over de mythologie of heilige dingen, maar ging ervan uit dat dat voor de meeste Zweden gold, wit of zwart.

Ze glimlachte en zette het dikke boek weer terug. Ze liep naar de badkamer, trok haar kleren uit en liet het bad vollopen. Ze liet zich langzaam in het hete water zakken. Het was heel stil in de woning. Ze hoorde dat de telefoon overging en het antwoordapparaat aansloeg. Ze hoorde geen stem, alleen maar aangenaam gemompel. Ze sloot haar ogen en voelde haar lichaam in het hete water drijven. Ze dacht aan een hete wind en aan de luxe van een heet bad. Ze wilde dat niet denken, maar deed het nu toch. Ze verdreef de gedachte aan het water, aan de luxe.

Ze zag een gezicht voor zich, een vrouw. Slechts enkele tellen. Een deur die openging en weer dicht. Schemerlicht. Ogen die glommen en verdwenen. Het waren bange ogen.

Aneta Djanali hield haar ogen gesloten en zag water, alsof ze onder water zwom en werd meegevoerd door een stroom die de zeewind was.

3

Winter fietste in westelijke richting over de Vasagatan, voor de duizendste keer, vaker nog. Hij moest de ketting smeren. Hij moest de voorband oppompen.

De cafés langs de boulevard waren open. Hij had ergens gelezen dat deze straat de grootste café-dichtheid van Zweden had. Waarschijnlijk van heel Noord-Europa. Juist die uitdrukking werd in vergelijkingen vaak gebruikt. Hij had er wel eens over nagedacht, zoals nu. Waar hield Noord-Europa op? Ter hoogte van Münster? Antwerpen? Warschau? Bij die gedachte moest hij glimlachen. Misschien was het wel ter hoogte van Göteborg.

Maar er waren inderdaad veel cafés. Duizenden mensen zaten op de terrasjes.

Vorig jaar had hier een oorlog gewoed, midden op deze vredige boulevard waar hij nu fietste.

Een jonge man was in zijn rug geschoten en bijna overleden. Misschien had hij geprobeerd het hoofd van een verwonde agent met een straatsteen te raken, misschien niet.

De avond ervoor hadden militante demonstranten gevochten met militante agenten. Winter had het vanaf zijn balkon gezien. Hij was duizelig geworden, misselijk. Het Vasaplein was belegerd terrein.

De hevigste veldslag in Noord-Europa.

Heel Europa was met EU-vertegenwoordigers aanwezig geweest tijdens dat zwarte weekend in Göteborg. De president van de Verenigde Staten was er geweest.

Er waren ook mensen die niet vertegenwoordigd wilden worden.

Allemaal waren ze slachtoffer, op verschillende manieren. De jonge demonstranten, degenen die gooiden, vochten. De mensen die erbij stonden. Zij die alleen wilden praten, misschien een protestmars wilden lopen.

De agenten, de zachten, de harden, de bangen, de gestoorden, de rouwdouwers, de fascisten, de socialisten, de liberalen. De pacifisten. De commandosoldaten. Slachtoffers. Sommigen huilden als hun innerlijke kind.

De politie kon haar debriefing niet aan.

Hanne draaide overuren, keer op keer. Hanne Östergaard, de dominee die parttime voor de politie werkte. Het was een ouderwetse constructie. In de moderne wereld was meer nodig dan parttimezorg voor de gekwelde zielen van collega's, voor hun geweten.

Het ergste was de planning, vlak voor het topeverleg, het gebrek aan planning. Nee, verdorie, hij wilde er niet aan denken. Niemand wilde eraan denken, er nog amper over praten.

Halders had een van de militante collega's de week erna bijna op zijn bek geslagen. De eigen broederschap. Halders riep bij velen verbazing op, maar niet bij Winter. Halders had altijd al een socialistisch hart gehad. Als ik erbij was geweest, had ik verdomme samen met de kids gemarcheerd, had hij gezegd. En een kogel in je kop gekregen, had Bergenheim gezegd. Dat bedoel ik nou, had Halders gezegd. Zelfs wij weten dat we voor onszelf niet veilig zijn. Het was een lastige situatie, had Ringmar gezegd. En waarom werd die lastig, had Halders gevraagd. Wanneer werd die lastig? Toen de collega's het Hvitfeldtska-college bestormden en de kids van veertien dwongen om naakt op de stenen vloer te gaan liggen? Waar waren wij toen? Waren we in Buenos Aires? Waren we in Santiago? Waren we in Montevideo? Nee. We waren in *fucking* Göteborg. Toen ze gedwongen werden de school te bestormen, had Aneta gezegd. Er waren er niet veel die dat wilden doen. Waarom deden ze het dan, verdomme, had Halders gezegd. Alleen omdat ze een bevel opvolgden? Lieve rechter, ik moest een bevel opvolgen. Hebben jullie dat misschien al eens eerder gehoord? Halders had de kamer rond gekeken. Niet iedereen volgde het bevel op, had Aneta gezegd. Er waren collega's die hun uitrusting afdeden, had ze gezegd, op het Järnplein.

Daarna was het lange tijd stil geweest. De zomer buiten was perfect geweest. Winter had naar de zee verlangd. Zwaar klote, had Halders de gewelddadigheden van de week ervoor samengevat. En vervolgens waren ze bijna allemaal weggehoud naar hun vakantie, de zee, de lucht.

Winter trapte over Heden. Hij dacht aan de zee en de lucht, gespannen als een zeil boven de baai waar hij wellicht zijn leven zou slij-

ten. Een nieuw leven, een ander leven. Ja. Misschien was de tijd rijp. Een nieuwe fase in zijn leven.

Ze hadden het er in de auto over gehad terwijl Elsa op de achterbank zat te slapen. De zon was onderweg naar andere oorden. Angela had gereden, met één hand in zijn nek, eventjes.

“Is het niet gevaarlijk om zo te rijden?” had hij gevraagd.

“Dat moet je mij niet vragen. Jij bent hier de agent.”

“Is het een goede keuze?” had hij gevraagd.

Ze had begrepen wat hij bedoelde.

“Er ligt nog niets vast”, had ze geantwoord.

“Het is alleen maar een stuk grond”, had hij gezegd.

“Ja, Erik”, had ze geantwoord, “je hoeft je niet over andere dingen zorgen te maken.”

“We hebben een mooi appartement”, had hij gezegd.

“Het is een mooie baai”, had zij gezegd.

“Ja”, had hij geantwoord, “die is ook mooi.”

“De baai is fantastisch”, had zij gezegd.

Het politiebureau onthaalde hem met open armen. De gevel was net zo uitnodigend als anders. In de entree rook het net als anders. Het maakt niet uit hoe vaak ze hier aan het verbouwen slaan, dacht hij en hij knikte naar de vrouw achter de receptie, die ook naar hem knikte maar eveneens naar iets achter hem. Ze deed het luikje open.

“Er zit iemand op je te wachten”, zei ze en ze gebaarde met haar hand.

Hij draaide zich om en zag de vrouw die op een van de kunstleren banken zat. Ze stond nu op. Hij zag de weerspiegeling van haar profiel in de vitrinekast waar de politieleiding petten en helmen van politiekorpsen uit de hele wereld had tentoongesteld. Als een bewijs van de wereldwijde vriendschap. Tussen politiemensen. Er lagen ook een paar wapenstokken, als om de vriendschap kracht bij te zetten. Precies die woorden had hij tegen Ringmar gezegd toen de kast er nog maar net stond en zij erlangs liepen. Ringmar had gezegd dat hij de tropenhelm uit Italië de mooiste vond. Ik wil er wat om wedden dat die uit Abessinië komt, had Winter gezegd. Een perfecte bescherming tegen de zon terwijl ze de zwarten in elkaar sloegen.

De vrouw was van zijn leeftijd. Ze had donker haar met een lichte glans, die mogelijk door de zomerzon werd veroorzaakt. Haar gezicht was breed en open, en hij had vaag het gevoel dat hij het

eerder had gezien, maar in een andere tijd. Ze droeg een spijkerbroek, een soort visserstrui die er duur uitzag en een kort jasje. Nu herkende hij haar.

Hij stak zijn hand uit.

“We hebben elkaar al eerder ontmoet”, zei hij.

Ze nam zijn uitgestoken hand aan. De hare was droog en warm. Ze keek hem recht aan en nu herinnerde hij zich ook haar blik.

“Johanna Osvald. Van Donsö.”

“Natuurlijk”, zei hij.

Ze zaten in zijn kamer. Het rook binnen nog steeds naar de zomer, een opgesloten geur, droog. De dossiers van het vorige seizoen lagen nog steeds op zijn bureau. De documenten hadden ook een eigen geur, de geur van de dood.

Hij had die verdorpe stapel niet willen aanraken nadat het ... was gebeurd.

Hij wilde alleen maar vergeten, wat onmogelijk was. Hij moest van de vergissingen leren, van zijn eigen vergissingen, maar het was pijnlijk, pijnlijker dan wat dan ook.

Hij zou Möllerström vragen alles naar de kelder te brengen.

Hij keek naar de vrouw. Ze had onderweg naar boven niets gezegd, alsof ze wilde wachten tot ze alleen waren.

Het moest twintig jaar geleden zijn.

Hij wist dat hij niets over haar wist. Behalve dat ze een moeder-vlek op haar linkerlies had. Of haar rechterlies. Dat ze hem een keer in zijn lip had gebeten. Dat hij de steentjes in zijn rug had voelen prikken toen ze op hem had gezeten en zich steeds sneller had bewogen en uiteindelijk was geëxplodeerd toen hij geëxplodeerd was, toen hij haar op het brandende moment van zich af had geworpen.

De steentjes waren op zijn rug blijven plakken. Ze had gelachen. Ze hadden in zee gedoken, altijd de zee. Hij was naar het eilandje geroeid waar hij logeerde. Het had maar één zomer geduurd, zelfs niet eens. Een maand. Hij was niet veel over haar te weten gekomen, nauwelijks iets. Alles was een mysterie waarvan hij soms dacht dat hij het had gedroomd.

In zekere zin was het een samenvatting van de jeugd, dacht hij. Gedroomde mysteries. En toch niet. Nu gaat ze zitten. Ik heb haar sinds die zomer nooit meer gezien. Dat is ook een mysterie. Nu zegt ze iets.

“Herinnerde je je mijn naam nog, Erik?”

“Ja. Toen je die zei, wist ik het weer.”

Hij zag dat ze nog iets wilde zeggen, maar er kwam niets. Toen begon ze opnieuw: “Weet je nog dat we het over mijn opa hadden?”

“Ja ...”

Dat is waar. Nu herinner ik me haar opa. Zelfs zijn naam.

“John”, zei Winter. “John Osvald.”

“Je weet het nog.”

“Zijn naam lijkt nogal op de jouwe.”

Ze glimlachte niet, er was geen glimlach op het gezicht tegenover hem en die blik herinnerde hij zich ook.

“Herinner je je dat hij tijdens de oorlog is verdwenen?”

“Ja.”

“Echt?”

“Ja. Je opa moest tijdens de oorlog dekking zoeken in een haven in Engeland. Ik weet nog dat je het vertelde. Hij is later op zee verdwenen. Tijdens een vistocht ... vanuit Engeland.”

“Schotland. Hij was in Schotland. Ze moesten eerst dekking zoeken in Aberdeen.”

“Schotland.”

“Mijn vader was nog geen jaar toen hij ... vertrok”, zei ze. “De laatste keer. Dat was in het najaar van 1939.”

Winter zei niets. Hij herinnerde het zich ook. Haar traan die op zijn schouder had gebrand. Was het zo? Ja. Hij had het gevoeld. Ze had er toen over verteld en er waren nog steeds tranen geweest. Misschien waren het vooral de tranen van haar vader geweest. Hij had het wel begrepen, maar niet écht, toen niet. Nu zou het anders zijn geweest, als hij het nu had gehoord. Hij was nu iemand anders.

“Zijn broer was nog niet geboren ... toen hij die ... laatste reis maakte. Hij werd drie maanden later geboren.”

Een broer. Dat herinnerde hij zich niet. Ze hadden het niet over een broer gehad.

“Hij is overleden aan de Engelse ziekte toen hij vier was”, zei Johanna Osvald. “Mijn kleine oom.”

Plotseling opende ze het rugzakje dat ze bij zich had en pakte er een brief uit. Ze hield hem omhoog, afwachtend. Een afstand. Ze bewaarde een zekere afstand tot die brief. Winter had dat vaker gezien. Brieven die als vreemde, zwarte vogels naar mensen toe waren gevlogen. Brieven met boodschappen die niemand wilde hebben. Soms kwamen de geadresseerden met de boodschap naar

hem toe. Wie zei dat hij ze wilde hebben?

“Wat is dat?” vroeg hij.

“Een brief”, antwoordde ze.

“Dat zie ik”, zei hij en hij glimlachte. Misschien glimlachte zij ook. Maar wellicht was het alleen het licht dat zich op onvoorspelbare wijze door de kamer verplaatste. De oudewijvenzomer buiten begon zich zorgen te maken over de toekomst.

“Er is een brief gekomen”, zei ze. “Daarvandaan. Deze brief.”

“Daarvandaan? Uit Schotland?”

Ze knikte, boog zich naar voren en legde de brief voor hem op het bureau.

“Het poststempel is van Inverness.”

“Hm.”

“Op de achterkant staat geen afzender.”

“Is de brief ondertekend?”

“Nee. Maak hem maar open.”

“Geen wit poeder?” vroeg Winter.

Misschien glimlachte ze.

“Geen poeder.”

Hij pakte de brief uit de envelop. Het papier had lijntjes, was dun en goedkoop. Het leek uit een gewoon notitieblok te zijn gescheurd. De woorden waren in blokletters geschreven, twee regels in het Engels:

THINGS ARE NOT WHAT THEY LOOK LIKE.

JOHN OSWALD IS NOT WHAT HE SEEMS TO BE.

Winter keek naar de voorkant van de envelop. Een postzegel met de Britse koningin. Een stempel. Een adres:

OSWALD FAMILY

GOTHENBURG ARCHIPELAGO

SWEDEN

“En hij is bij jullie bezorgd”, zei hij en hij keek Johanna Oswald aan. “Bij jullie op het eiland aan de scherenkust.”

“Actieve medewerkers bij het sorteercentrum.”

“De naam is niet goed gespeld”, zei Winter.

“Dit is waarschijnlijk de Engelse variant”, zei ze.

Winter las de boodschap nog een keer. *Dingen zijn niet wat ze lij-*

ken te zijn. Nee, daar was hij zich van bewust, het was bijna een samenvatting van zijn eigen visie op het researchewerk. *John Oswald is niet wat hij lijkt te zijn.* Lijkt te zijn, schijnt te zijn. Hij schijnt dood te zijn. Is hij niet dood?

“Hij is nooit officieel doodverklaard”, zei ze, zonder dat hij ernaar vroeg. “In elk geval niet door ons.”

“Maar wel door de autoriteiten?”

“Ja.”

“Maar jullie denk...”

“Wat moesten wij denken?” onderbrak ze hem. “We hopen, hebben altijd gehoopt, maar ... de boot is op de Noordzee gezonken. Er is niemand gevonden, voorzover ik weet.”

“Vorzover je weet?”

“Het was toen toch oorlog? Het zoeken was niet zonder risico, of hoe je het maar moet zeggen. Maar wij ... mijn oma ... mijn vader ... niemand heeft ooit te horen gekregen dat mijn opa nog in leven zou zijn. Of dat een van de andere opvarenden is teruggevonden.”

“Wanneer is het gebeurd?” vroeg Winter.

“Het ongeluk?”

“Ja.”

“Niet lang nadat ... nadat ze die haven waren binnengevaren ... dus nadat ze de mijnen voor de Schotse kust waren gepasseerd. De oorlog was net begonnen. En de boot verdween in 1940. In het voorjaar.”

“Hoe oud was je opa toen?”

“Eenentwintig.”

“Eenentwintig? Met een zoon van twee?”

“Wij zijn een familie die jong trouwt en jong kinderen krijgt. Mijn vader was tweeëntwintig toen ik werd geboren.”

Winter rekende snel terug.

“In 1960?”

“Ja.”

“Ik ben in datzelfde jaar geboren.”

“Dat weet ik”, zei ze. “Daar hebben we het over gehad, weet je dat niet meer?”

“Nee.”

Ze zweeg.

“Ik heb die keten verbroken”, zei ze toen.

“Sorry?”

“Jong trouwen, jong kinderen krijgen. Ik heb dat verbroken.”

“Dat wist ik niet.”

“Ik ben niet getrouwd en ik heb geen kinderen gekregen.”

Het viel Winter op dat ze in de verleden tijd sprak. Maar ze ziet er jonger uit dan tweeënveertig. Tegenwoordig krijgen vrouwen op nog latere leeftijd kinderen. Ik weet niets over haar leven nu.

“Hoe gaat het met je ... moeder?”

“Die leeft niet meer. Ze is drie jaar geleden overleden.”

“Dat spijt me.”

“Mij ook.”

Ze keek naar het raam. Hij herkende die blik. En profiel zag ze eruit als het jonge meisje op de klippen, in de zonneschijn.

“Wanneer hebben jullie deze brief ontvangen?” vroeg hij en hij hield de envelop op. Hij realiseerde zich dat zijn vingerafdrukken er nu op zaten, samen met die van tientallen anderen aan beide kanten van de Noordzee.

“Twee weken geleden.”

“Waarom ben je nu pas gekomen?”

En wat wil je eigenlijk dat ik doe, dacht hij.

“Mijn vader is er tien, negen dagen geleden heen gegaan. Naar Inverness.”

“Waarom?”

“Waarom? Is dat zo gek? Hij was van slag. Logisch, toch? Hij wilde antwoorden vinden.” Ze keek Winter nu aan. “Hij heeft een kopie van de brief en de envelop meegenomen.”

Wat dacht hij te zullen vinden, dacht Winter. Een afzender?

“Het is niet de eerste keer”, zei ze. “Hij ... wij ... hebben geprobeerd te achterhalen wat er is gebeurd, maar dat heeft niets opgeleverd.”

“Maar hoe zou hij met alleen deze brief iets nieuws kunnen vinden?” vroeg Winter.

Ze antwoordde in eerste instantie niet. Hij zag dat ze over haar woorden nadacht. Dat was hij wel gewend. Soms zag hij zelfs de woorden die onderweg waren, maar nu niet. Ze keek weer naar het raam, toen weer naar hem en vervolgens weer naar het raam.

“Ik denk dat hij een nieuwe ... boodschap heeft gekregen”, zei ze nu, met afgewende blik. “Misschien een telefoontje.”

“Zei hij dat?”

“Nee. Maar ik denk het.” Ze keek naar de brief, die Winter weer op het bureau had gelegd. “Nog iets anders dan dit.”

“Waarom denk je dat?”

“Dat had met zijn ... beslissing te maken. Hij zei niets bijzonders toen de brief kwam. Hij was natuurlijk van slag. Dat waren we allemaal. Maar toen ... plotseling ... wilde hij erheen. Meteen. En hij vertrok.”

“En dat is dus tien dagen geleden?”

“Ja.”

“Heeft hij iets gevonden?”

Johanna Osvald wendde zich tot Winter.

“Hij heeft drie keer wat van zich laten horen. Vier dagen geleden voor het laatst.”

“Ja?”

“De laatste keer zei hij dat hij een afspraak had met iemand.”

“Met wie?”

“Dat zei hij niet. Maar hij zou daarna bellen. Zodra hij iets meer wist.” Ze boog zich nu voorover. “Hij klonk ... ja ... bijna opgewonden.”

“En hoe ging het?”

“Ik zei toch dat dat de laatste keer was dat ik hem heb gesproken. Sindsdien heb ik niets gehoord.” Hij las angst in haar ogen. “Hij heeft niets meer van zich laten horen. Daarom ben ik hier.”